

KS. ZBIGNIEW WIT

MUZYCZNE POSŁUGI WIERNYCH W LITURGII (SCHOLA, KANTOR, PSAŁTERZYSTA, CHÓR, ORGANISTA)

Ruch odnowy muzyki kościelnej – zwany ruchem cecylianśkim – rozpoczęty w pierwszej połowie XIX wieku przez księży F. Haberla i F. Witta w Regensburgu, zaowocował wydawnictwami muzycznymi polifonii XVI wieku, założeniem szkoły organistowskiej, czasopismami muzycznymi, ożywieniem chorału gregoriańskiego jako własnego śpiewu Kościoła łacińskiego, zorganizowaniem Pierwszego Międzynarodowego Kongresu Muzyki Kościelnej w Arezo, powstaniem krajowych towarzystw odnowy muzyki kościelnej, a także szerszym zainteresowaniem się Stolicy Apostolskiej rolą i miejscem muzyki w liturgii Kościoła. Na szczególne podkreślenie zasługują w tym względzie dokumenty papieży XX wieku.

Na pierwszym miejscu należy wymienić św. Piusa X i jego motu proprio *Inter pastoralis officii sollicitudines* z 22 listopada 1903 r. Mimo że dokument ten zawierał ciekawą klasyfikację wykonawców i podawał, że „śpiewacy w kościele mają prawdziwe oficjum liturgiczne i dlatego niewiasty, jako niezdolne do takiego oficjum, nie mogą być dopuszczone do uczestnictwa w chórze lub kapeli kościelnej” (nr 13)¹, to jednak stwierdzenie powyższe

Ks. dr hab. Zbigniew WIT, prof. nadzw. – kierownik Katedry Historii Liturgii Instytutu Teologii Pastoralnej KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; e-mail: zwit@kul.lublin.pl.

¹ Cyt. za: A. F i l a b e r. *Prawodawstwo muzyki kościelnej*. Warszawa 1997 s. 8-17; por. M. J a n k o w s k i. *Nauka śpiewu gregoriańskiego*. Warszawa 1969 s. 58-68. Pogląd ten utrzymywał jeszcze *Kodeks Praw Muzyki Kościelnej*, opracowany w 1950 r. przez F. Romitę: „Niewiasty, które do sprawowania liturgii są niezdolne, w żaden sposób nie mogą być dopuszczone do wykonywania roli chóru, ani doń wchodzić” (kan. 48 § 1); „Niewiasty jednak mogą śpiewać podczas świętych czynności, o ile reprezentują lud i są częścią wiernych” (kan. 49 § 1). Cyt. za: *Kodeks Prawa Muzyki Kościelnej opracowany na polecenie I Międzynarodowego Kongresu Muzyki Kościelnej 1950 r. w Rzymie przez ks. F. Romitę*. Maszynopis Seminarium Metropolitalnego w Warszawie pod kierunkiem ks. B. Jankowskiego. [B.m.r.w.].

uległo złagodzeniu w orzeczeniu Świętej Kongregacji Obrzędów z 17 stycznia 1908 r., w którym zwrócono uwagę, że chór mieszany można uważać za zespół śpiewających wiernych w kościele² Dokument papieski mówi o „chórze lewitów”, odnosząc go do dawnego chóru duchownych, i dlatego „śpiewacy w kościele, nawet jeśli są świeckimi, zastępują w rzeczywistości miejsce chóru kościelnego” (nr 12), a uczestnictwo w zespołach śpiewaczych *schola cantorum* rezerwuje jedynie dla mężczyzn i chłopców, jako śpiewaków chórów kościelnych³, to jednak zauważa obecność i udział świeckich w liturgii.

Encyklika Piusa XII *Musicae sacrae disciplina* z 1955 r. wśród wykonawców muzyki kościelnej wymienia kompozytorów, dyrygentów, śpiewających, grających na instrumentach muzycznych (por. II. 4).

Większe dowartościowanie wiernych świeckich można zauważyć w wydanej w 1958 r. przez Świętą Kongregację Obrzędów instrukcji do encyklik Piusa XII *Mediator Dei* i *Musicae sacrae disciplina*, która wprowadza funkcję komentatora i zezwala, by spełniał ją mężczyzna świecki⁴ Dokument ten stwierdza wprawdzie, że „świeccy czynnie uczestniczą w liturgii, i to na mocy charakteru Chrztu św.” (nr 93 b), to ich posługę jako śpiewaków należy uznać za „pomocniczą i delegowaną” (nr 93 c)⁵

Pełne dowartościowanie posługi świeckich w liturgii dokonuje się w reformie Soboru Watykańskiego II. Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* zawarła to w sformułowaniu: „ministranci, lektorzy, komentatorzy i członkowie chóru również spełniają prawdziwą funkcję liturgiczną” (nr 29).

² F i l a b e r. *Prawodawstwo muzyki kościelnej* s. 14.

³ „Czynność śpiewaków w Kościele jest wprawdzie liturgiczna, bo chociaż są świeckimi, spełniają obowiązek chóru lewitów” (*Kodeks prawa Muzyki Kościelnej* kan. 42).

⁴ „Łatwiej będzie uzyskać czynne uczestnictwo wiernych, zwłaszcza we Mszy św i w niektórych czynnościach liturgicznych bardziej skomplikowanych, jeżeli będzie brał w nich udział jakiś «komentator» [...]. a. Wypada, aby zadania komentatora spełniał kapłan lub przynajmniej kleryk. Jeśli ich nie ma, można ten obowiązek powierzyć świeckiemu mężczyźnie, odznaczającemu się dobrymi obyczajami i dobrze pouczonemu” (nr 96; cyt. za: *Instrukcja Świętej Kongregacji Obrzędów o muzyce sakralnej według encyklik Piusa XII „Musicae sacrae disciplina” oraz „Mediator Dei”* Przekład Benedyktynów Tynieckich. „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 3:1959 s. 407-444).

⁵ „Świeccy mężczyźni, czy to chłopcy, czy młodzieńcy, czy też dorośli, gdy są wyznaczeni przez uprawnioną władzę kościelną do służby ołtarza lub wykonywania muzyki sakralnej, spełniają służbę pomocniczą wprawdzie bezpośrednią, lecz delegowaną, jeśli swój obowiązek wykonują w sposób i w formie przepisanej przez rubryki, pod warunkiem wszakże, jeśli chodzi o śpiew, by stanowili «chór» (*schola cantorum*) czyli «zespół śpiewaków» (*schola cantorum*)” (nr 93 c. Tamże).

Instrukcja *Musicam Sacram* z 5 marca 1967 r. wśród wykonawców muzyki wymienia „chór kościelny, zespół instrumentalny i zespół śpiewaków (*schola cantorum*)” (nr 19), a także „kantorów” (nr 21) i „organistów” (nr 67).

Dopiero nowy *Mszał* wymienia wszystkich wykonawców muzyki kościelnej, do których zaliczono także kapłana, diakona, psalmistę i lud. Zgodnie z zaproponowanym tematem niniejsza prezentacja zostanie zawężona jedynie do posługi świeckich w liturgii, a źródłem dla niniejszego opracowania są dokumenty Kościoła wydane po Soborze Watykańskim II. Pominięty natomiast zostanie udział muzyczny wiernych w liturgii.

SCHOLA CANTORUM⁶

Początków scholi należy szukać w szkołach lektorów, które jednak w krótkim czasie przekształciły się w „zespół śpiewaczy wykonujący śpiewy liturgiczne”⁷ Nazwą tą określano pierwotnie rzymską *schola cantorum*. Szkoła ta, zreformowana przez św. Grzegorza Wielkiego († 604), stała się wzorem dla innych szkół tego typu powstających w Europie i podstawą rzymskiej tradycji muzycznej⁸ Była też kuźnią liderów, gdyż kształciła kadry dla nowych ośrodków. Biskupi zaczęli zakładać je przy katedrach, kolegiatach, a nawet parafiach, a przełożeni zakonni także przy swoich klasztorach. Miały one wychowywać młodzieńców do służby Bożej. „Scholarze kształcili się w znajomości języka łacińskiego, zdobywali sztukę czytania i pisania, ale przede wszystkim uczyli się śpiewu liturgicznego”⁹

Początkowo należeli do niej uzdolnieni chłopcy, młodzieńcy i mężczyźni kształcący się w powszechnie przyjętym zakresie wiedzy. Wkrótce jednak wchodzili do niej klerycy znający język łaciński, a udział ich w liturgii stawał się niezbędny w czasie Mszy świętej, obrzędów Wielkiego Tygodnia oraz tak zwanego oficjum czyli brewiarza. Po Soborze

⁶ Termin *schola cantorum* ma wielorakie znaczenie. W średniowieczu określano nim instytucję kształcenia śpiewaków kościelnych. Tak też nazywano złożony z duchownych zespół śpiewaków, który w prezbiterium wykonywał śpiewy liturgiczne mszy i brewiarza. Była to również nazwa chóru papieskiego oraz szkoły założonej w 1896 r. w Paryżu przez Ch. Bordesa dla pielęgnowania śpiewu liturgicznego. Por. G. M i z g a l s k i. *Schola cantorum*. W: *Podręczna encyklopedia muzyki kościelnej*. Oprac. G. Mizgalski. Poznań 1959 s. 444-445.

⁷ I. P a w l a k. *Schola, kantor i psalterzysta w historii Kościoła*. W: *Służba ołtarza. Schola, kantor i psalterzysta*. Red. R. Rak. Katowice 1982 s. 9.

⁸ Chodzi tu m.in. o opactwa Metz i Sankt Gallen. Zob. M i z g a l s k i. *Schola cantorum* s. 445.

⁹ P a w l a k. *Schola, kantor, psalterzysta* s. 11

Trydenckim nastąpił stopniowy upadek ich znaczenia i dopiero reforma Soboru Watykańskiego II przywróciła na nowo instytucję scholi liturgicznej¹⁰

Wspomina o niej Instrukcja Świętej Kongregacji Obrzędów *Inter Oecumenici* z 26 września 1964 r.¹¹ Instrukcja *Musicam sacram* (MS) z 1967 r. postuluje zakładać takie zespoły przy kościołach katedralnych, większych kościołach diecezji oraz w seminariach duchownych i zakonnych domach studiów (por. MS 19a)¹²

Rolę zespołów muzycznych scholi i chóru określa *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego* Pawła VI następująco: „jest [nim] należyte wykonywanie przeznaczonych dla niego części, zależnie od rodzaju, oraz troska o to, aby wierni brali czynny udział w śpiewie” (OWMR 63)¹³

Ks. J. Ścibor, charakteryzując rolę scholi, pisze:

Liturgiczny śpiew scholi ma być piękny, powinien stanowić prawdziwą sztukę, ale oddaną na usługi kultu. Stanowi on albo ryt święty, albo temu rytowi towarzyszy. Ma stanowić jedną z form modlitwy ludu Bożego, przez który i w którym dokonuje się celebra liturgiczna. Stąd nie powinno w nim być miejsca na popisowość i zbytnią indywidualność. Schola zawsze winna mieć na względzie te apostołskie intencje Kościoła, który pragnie znowu uczynić z liturgii źródło łaski i szczyt działalności duszpasterskiej¹⁴

Do szczegółowych zadań scholi, jako części mszalnego zgromadzenia liturgicznego, należy zaliczyć przede wszystkim podtrzymywanie śpiewu całego ludu Bożego. Ona też ma za zadanie dialogować w śpiewie z wiernymi. Będzie to dotyczyć śpiewu „Panie, zmiłuj się nad nami”, a gdy kapłan będzie używał III formuły aktu pokutnego schola może wykonać tzw. t r o p y. Można także rozdzielić śpiew „Baranku Boży” i wówczas schola może wykonać część pierwszą i drugą, a lud będzie p o w t a r z a ł jedynie „Panie, zmiłuj się nad nami”. Może także naprzemiennie śpiewać hymn „Chwała na

¹⁰ Por. tamże s. 12.

¹¹ Dokument ten mówi o scholi w kontekście funkcji poszczególnych osób w liturgii: „Części należących do scholi lub do ludu, gdy są śpiewane lub recytowane przez nich, nie mówi celebrans prywatnie” (*Inter Oecumenici* nr 32. Cyt. za: *Posoborowe prawodawstwo kościelne*. Wyd. E. Szafranski. T. 1. Z. 2. Warszawa 1969 s. 184).

¹² *Instrukcja Episkopatu Polski o muzyce liturgicznej po Soborze Watykańskim II* (nr 35) stwierdza z naciskiem, że „w każdym kościele powinna istnieć «schola cantorum» prowadząca i podtrzymująca śpiew wiernych”

¹³ „Do nich bowiem należy poprawne, zgodne z różnymi rodzajami śpiewu, wykonywanie właściwych im części liturgii oraz wspomaganie wiernych, gdy ci śpiewem uczestniczą w liturgii” (MS 19).

¹⁴ J. Ś c i b o r. *Schola*. W: *Wprowadzenie do liturgii*. Poznań 1967 s. 190.

wysokości Bogu” Takie dialogowanie wyklucza się podczas wykonywania „Wierzę w jednego Boga”, które jest osobistym wyznaniem, i „Święty”, które jest dalszym ciągiem Prefacji¹⁵ Do jej zadań należy także wykonanie antyfony na Wejście i Komunię świętą, sekwencji, śpiewu przed ewangelią, odpowiednich utworów na przygotowanie darów i podczas rozdzielania Komunii świętej po odśpiewaniu antyfony dnia, a także wybranych utworów w czasie poprzedzającym rozpoczęcie liturgii i po jej zakończeniu¹⁶

Warto zwrócić uwagę na zadania scholi podczas roku liturgicznego. Gwoli przykładu wymieńmy możliwe jej funkcje w czasie Wielkiego Tygodnia i Triduum Paschalnego. W Niedzielę Palmową schola powinna wykonać antyfonę na poświęcenie palm, a w czasie procesji z palmami przewidziane dla niej w mszale wersety. W Wielki Czwartek, kiedy szczególne uroczyście sprawujemy liturgię, schola może wykonać przewidziane antyfony, śpiewy obrzędu obmycia nóg i uwielbienia po Komunii świętej, a także „Sław, języku, tajemnicę” podczas procesji do ołtarza wystawienia. W Wielki Piątek Męki Pańskiej schola może wykonać odpowiednie śpiewy podczas adoracji krzyża. Podczas Wigilii Paschalnej powinna ona wykonać dialogowane, uroczyste „Alleluja” po przeczytaniu perykopy Listu do Rzymian, może śpiewać wezwania Litanii do Wszystkich Świętych, aklamację po pobłogosławieniu wody chrzcielnej, a w Niedzielę Zmartwychwstania sekwencję „Niech w święto radosne Paschalnej Ofiary”¹⁷

CHÓR

„Chór” pochodzi od łacińskiego *chorus* i oznaczał pierwotnie taniec zbiorowy, a następnie zespół uczestników starogreckiej tragedii, który tanecznym krokiem wchodził przez scenę na tzw. orchesterę i recytował śpiewnym głosem dytyramby¹⁸ Połączenie kilku głosów w jedną całość nazwano właśnie chó-

¹⁵ W D y k i e l. *Repertuar psalterzysty, kantora i scholi*. W: *Schola, kantor i psalterzysta* s. 36-37

¹⁶ A. F i l a b e r. *Zadania kantora, scholi, chóru i organisty podczas Mszy świętej w świetle wskazań Kościoła*. W: t e n ż e. *Prawodawstwo muzyki kościelnej* s. 111. Propozycje śpiewów procesyjnych Mszy świętej oraz uwielbienia po Komunii świętej zob. tamże s. 38-44. Por. J. C h w a ł e k. *Propozycje doboru śpiewów mszalnych na cały rok liturgiczny*. W: *Służba Ołtarza. Organista i organy*. Red. R. Rak. Katowice 1985 s. 79-98.

¹⁷ D y k i e l. *Repertuar psalterzy, kantora i scholi* s. 41-42.

¹⁸ Dytyramb była to pieśń miłosna na cześć Dionizosa podczas składania na ołtarzu kozła przy wtórze śpiewu i tańca. Z tego śpiewu zrodziła się później tragedia. Zob. J. R e i s s.

rem¹⁹ Pojęciem tym określano także duchownych wykonujących przy ołtarzu śpiew oficjum brewiarzowego – Liturgii Godzin, a także miejsce przeznaczone dla śpiewaków liturgicznych oraz ilość strun w instrumentach klawiszowych, uderzanych jednym klawiszem. Nas interesuje przede wszystkim „zespół śpiewaków tworzących chór wielogłosowy wykonujący w kościele śpiewy liturgiczne” Kultura chóralna zawdzięcza swe powstanie i rozwój Kościołowi od czasu, gdy obok monodycznego śpiewu gregoriańskiego wszedł w użycie śpiew figuralny, czyli wielogłosowy. Chóry kościelne rozwinęły do najwyższego stopnia technikę wokalną²⁰ Wzorem dla chórów kościelnych pozostawała przez wieki technika wykonawcza kapeli sykstyńskiej²¹ Udział tych zespołów śpiewaczych w liturgii uznawano przez długi czas za konieczny i dopiero Rewolucja Francuska przyczyniła się do ich upadku²²

Znaczenie i rolę chóru kościelnego podkreślił św. Pius X w swoim motu proprio, gdy mówił o pielęgnowaniu klasycznej polifonii XVI wieku (nr 4) czy zakładaniu przy kościołach katedralnych zespołów śpiewaczych, złożonych z kleryków, „dla wykonania kościelnej polifonii i dobrej muzyki kościelnej” (nr 25). Potwierdził to Pius XII w encyklice *Musicae sacrae disciplina*²³ Wspomina o tym również instrukcja Świętej Kongregacji Obrzędów z 1958 r.²⁴

Dytyramb. W: *Mała encyklopedia muzyki*. Warszawa 1960 s. 164.

¹⁹ T e n ż e. *Chór*. W: *Mała encyklopedia muzyki* s. 111-112; G. M i z g a l s k i. *Chór*. W: *Podręczna encyklopedia muzyki kościelnej* s. 92-93; M. K w i e c i ń s k i. *Chór*. W: *Wprowadzenie do liturgii* s. 192.

²⁰ M i z g a l s k i. *Chór* s. 93.

²¹ Por. R e i s s. *Chór* s. 112.

²² Por. M i z g a l s k i. *Chór* s. 93; R e i s s. *Chór* s. 112. K w i e c i ń s k i. *Chór* s. 192.

²³ Nakazał zakładać chóry: „Przed wszystkim postarajcie się, aby w kościele katedralnym, a w miarę możliwości w innych znaczniejszych kościołach waszej diecezji, był odpowiedni zespół śpiewaczy (Schola Cantorum), który by jednocześnie był wzorem i zachętą do pilnego pielęgnowania i doskonalenia śpiewu kościelnego” (cyt. za: F i l a b e r. *Prawodawstwo muzyki kościelnej* s. 35). Instrukcja Episkopatu Polski z 1979 r. *O muzyce liturgicznej po Soborze Watykańskim II* wprowadza wyraźne rozróżnienie między chórem kościelnym „do pielęgnowania i rozwijania wielogłosowej muzyki kościelnej” (nr 34) a „schola cantorum prowadzącą i podtrzymującą śpiew wiernych” (nr 35).

²⁴ „Polifonię sakralną można stosować we wszystkich czynnościach liturgicznych, pod warunkiem, że istnieje chór, który potrafi wykonać ją artystycznie. Ten rodzaj muzyki sakralnej bardziej odpowiada czynnościom liturgicznym, odprawianym z wielką okazałością” (nr 17); „Jest bardzo pożądane, aby kościoły katedralne i przynajmniej parafialne oraz inne znaczniejsze miały chór kościelny, czyli zespół śpiewaków, który może sprawować prawdziwą służbę pomocniczą według przepisów” (nr 93 a i c).

Chór wielogłosowy jest również częścią zgromadzenia liturgicznego, dlatego powinien być blisko ołtarza, podtrzymywać śpiew całego zgromadzenia. Może także śpiewać antyfonę na Wejście i Komunię świętą lub wykonać w jej miejsce motet; może wykonać z ludem śpiewy dialogowane, o czym była już mowa przy wymienianiu zadań scholi; wykonać śpiew przed ewangelią; odpowiednie utwory na Przygotowanie Darów i podczas Komunii świętej, a także wybrać stosowne utwory przed rozpoczęciem liturgii i po jej zakończeniu, a jeśli nie ma scholi – może również jednogłosowo wykonać sekwencję²⁵

KANTOR

Funkcja śpiewaków – kantorów oraz dyrygentów zespołu śpiewającego, znana już w liturgii Starego Testamentu, została przejęta przez liturgię Nowego Testamentu. Etymologiczne słowo „kantor” wywodzi się od łacińskiego *cantare* (śpiewać) i „oznacza śpiewaka, który solowo wykonuje jakiś śpiew w całości lub przynajmniej pewną jego część”²⁶ O jego roli w liturgii świadczy specjalna benedykcja śpiewaków²⁷ Zadania kantora pełnili przede wszystkim duchowni, gdyż on byli ludźmi wykształconymi, a od kantora wymagano, aby był wykształconym i dobrym śpiewakiem, obdarzonym pięknym głosem. „Jego śpiew powinien być modlitwą, którą miał porwać swoich słuchaczy”²⁸ Pierwsze historyczne wzmianki o nim spotykamy dopiero w IV wieku²⁹ W okresie średniowiecza kantor kierował śpiewem duchownych i świeckich. Z biegiem czasu kantorzy pełnili także funkcję dyrektorów szkół parafialnych, a z czasem nazwą tą określano także kierowników chóru parafialnego, w kościele protestanckim zaś nazwę tę odnoszono do dyrygenta chóru i organisty³⁰ Wprawdzie niektórzy kantorzy parafii wiejskich nie pre-

²⁵ D y k i e l. *Repertuar psalterzysty, kantora i scholi* s. 112.

²⁶ Tamże s. 13.

²⁷ Świadectwem są starogalijskie statuty kościelne, które przytaczają następującą formułę benedykcji: „Patrz, abys sercem wierzył w to, co ustami śpiewasz, i abys potwierdził czynami to, w co sercem wierzysz” (cyt. za: P a w l a k. *Schola, kantor i psalterzysta* s. 13).

²⁸ Tamże s. 14.

²⁹ Por. J. Ś c i b o r. *Schola. W: Wprowadzenie do liturgii* s. 182.

³⁰ Por. G. M i z g a l s k i. *Kantor. W: Podręczna encyklopedia muzyki kościelnej* s. 233-234; J. R e i s s. *Kantor. W: Mała encyklopedia muzyki* s. 320.

zentowali wysokiego poziomu artystycznego³¹, to wypada wspomnieć, że ze środowiska tego wyszło wielu sławnych kompozytorów muzyki kościelnej. Znaczenie kantora w liturgii zostało na nowo przywrócone w reformie Vaticanum II. Prawodawstwo posoborowych ksiąg liturgicznych wymaga, „aby odprawiającemu kapłanowi towarzyszył z zasady [...] kantor” (WOMR 76).

Kantor wypełniając swe zadania powinien pamiętać, że ma kierować śpiewem wiernych i uzgadniać go z repertuarem scholi i chóru wielogłosowego. On powinien wykonywać antyfony na Wejście i Komunię świętą, jeśli nie wykonuje ich chór, schola lub wierni; on również może intonować „Chwała na wysokości Bogu” i „Wierzę w jednego Boga”, a także inne śpiewy ludu; jeśli nie ma psalterzysty, kantor ma śpiewać z miejsca liturgii słowa Bożego psalm responsoryjny, intencje modlitwy wiernych, gdy nie ma diakona, a także sekwencję, jeśli nie wykonuje jej schola lub chór³²

PSALTERZYSTA

Psalterzysta nazywany jest zamiennie psalmistą i należy go odróżnić od kolegium psalterzystów³³. Był to śpiewak, któremu zlecano do wykonania, z miejsca słowa Bożego, psalm po pierwszym czytaniu. Tę odpowiedź na usłyszane słowo Boże w imieniu zgromadzenia wykonywał solista, a wierni dołączali się powtarzając refren. Medytacyjny, refleksyjny charakter tego śpiewu przeznaczony jest bardziej do słuchania niż do śpiewania.

Sam wykonawca miał go wyśpiewać zrozumiale, pobożnie i pięknie. Jego rolę podkreślało miejsce wykonywania psalmu – stopnie ambony, przebywanie przez cały czas Mszy świętej w pobliżu ołtarza oraz strój liturgiczny³⁴. W średniowieczu zanikła rola psalterzysty na rzecz kantora i scholi i dopiero

³¹ Znane było nawet dosadne powiedzenie, że „Bestia non cantor, qui non canit arte, sed usu” (Zwierzęciem jest kantor, który śpiewa nie według nauki, lecz tylko ze słuchu”). Cyt. za: R e i s s. *Kantor* s. 320.

³² F i l a b e r. *Zadania kantora, scholi, chóru i organisty* s. 111.

³³ „Byli to duchowni przeznaczeni do wykonywania psalterza, czyli liturgii godzin, o oznaczonych porach dnia i nocy. Śpiewali oni swoje oficjum zazwyczaj w kościołach katedralnych, kolegiackich i zakonnych” (P a w l a k. *Schola, kantor, psalterzysta* s. 19). Por. M i z g a l s k i. *Psalterzysta*. W: *Podręczna encyklopedia muzyki kościelnej* s. 395; R e i s s. *Psalterzyści*. W: *Mała encyklopedia muzyki* s. 616.

³⁴ Por. P a w l a k. *Schola, kantor, psalterzysta* s. 17-19.

Sobór Watykański II przywrócił jego rolę w liturgii, nazywając go „kantor psalmu, czyli psalmista” (OWMR 68)³⁵

Zadanie jego ograniczało się jedynie do celebracji mszalnej. W odnowionej liturgii do niego należy również psalm responsoryjny przewidziany w liturgii słowa Bożego podczas celebracji sakramentów i sakramentaliów oraz obrzędów pogrzebu. Wymagania stawiane temu śpiewakowi kościelnemu zawierają się w słowach: „powiniem koniecznie osiąść sztukę wykonywania psalmodii i zdobyć umiejętność prawidłowej wymowy i dykcji” (OWMR 67). Sam psalm może wykonywać na sposób ciągły lub responsorialny, gdy wierni powtarzają refren po każdym wierszu. Może on także, zamiast psalmu responsoryjnego z lekcjonarza, wykonać graduał z *Graduału rzymskiego* lub psalm allelujacyjny z *Graduału zwykłego* (por. OWMR 36).

Zadanie psalmisty w liturgii mszalnej odnosi się do psalmu responsoryjnego. Powinien on umieć swobodnie dobierać melodie do psalmu zawartego w lekcjonarzu mszalnym, aby zachować zgodność akcentu muzycznego z akcentem słownym, a także charakter dnia liturgicznego. Psalmista powinien pamiętać, że psalm responsoryjny może być wykonany przezeń w całości bez przeplatania refrenem, a czasami może go stanowić aklamacja „Alleluja”³⁶

LITURGIA GODZIN

Dokumenty posoborowej odnowy liturgicznej zachęcają do licznego udziału wiernych w Liturgii Godzin³⁷ Szczególną rolę należy przewidzieć kantorowi i scholi. Poranna modlitwa Kościoła, czyli Jutrznia, i wieczorna modlitwa na zakończenia dnia, czyli Nieszpory, powinny gromadzić licznie wiernych. W tej liturgii kantor powinien zaśpiewać psalm inwitatoryjny i responsorium po krótkim czytaniu Pisma świętego. On też może zaśpiewać solowo kantyk biblijny oraz wezwania w modlitwach wstawienniczych, schola

³⁵ W instrukcji Episkopatu Polski z 1979 r. czytamy: „Należy szkolić i formować kantorów-solistów, którzy w poszczególnych przypadkach [...] powinni spełniać funkcję psalterzysty wykonującego śpiewy międzylekcyjne” (nr 35).

³⁶ D y k i e l. *Repertuar psalterzy, kantora i scholi* s. 38.

³⁷ Zwraca na to uwagę również Episkopat Polski: „Należy utrzymać, a gdzie to zaniedbano, przywrócić zwyczaj śpiewania Nieszporów parafialnych w niedziele i święta, chyba że w poszczególnych okresach urządza się inne nabożeństwa, np. Gorzkie żale. Nieszpory powinny być odprawiane według nowego porządku przepisanego w Liturgii Godzin. Części śpiewane można wykonywać według melodii miejscowych” (*Instrukcja Episkopatu Polski o muzyce liturgicznej po Soborze Watykańskim II* nr 22).

natomiast powinna zaintonować antyfonę w psalmie inwitatoryjnym i wszystkie antyfony przed i po psalmach oraz antyfonę przed uroczystym kantykiem „Błogosławiony Pan Bóg” w Jutrzni i „Wielbij, duszo moja, Pana” w Nieszporach. Schola może także dialogować psalmy i hymn z wiernymi³⁸

UDZIAŁ KANTORA I SCHOLI W UROCZYSTEJ CELEBRACJI SAKRAMENTÓW I SAKRAMENTALIÓW

W praktyce liturgicznej w parafiach polskich nie przewiduje się na ogół udziału wykonawców muzyki, poza organistą i okolicznościowym solistą, w liturgii sakramentów, szczególnie małżeństwa, chociaż Instrukcja Episkopatu Polski *O muzyce liturgicznej* (nr 23) z 1979 r. przypomina o tym, że

sakramenty i sakramentalia mające szczególne znaczenie w życiu całej wspólnoty parafialnej, np. Chrzest, Bierzmowanie, Świecenia kapłańskie, Małżeństwo, konsekracja kościoła lub ołtarza, pogrzeb itp., o ile to możliwe, powinny być sprawowane ze śpiewem.

W czasie uroczystej celebracji sakramentu chrztu kantor i schola powinni brać udział w liturgii słowa Bożego, a nadto schola może wykonać wezwania do Świętych, aklamacje w czasie błogosławienia wody chrzcielnej oraz okolicznościowy śpiew podczas samego chrztu dzieci.

Kantor natomiast może wykonać wezwania modlitwy powszechnej. W czasie celebracji sakramentu bierzmowania sam obrzęd namaszczenia trwa zwykle długo i można by go wypełnić stosownym śpiewem zarówno samej scholi, solowym śpiewem kantora lub śpiewem naprzemiennym kantora i scholi albo scholi i wiernych czy kantora i wiernych. Ks. W Dykiel sugeruje w tym miejscu śpiew kantyku „Duch Pański okrąg ziemi napełnił”³⁹

Udział wiernych przewidziany jest również w czasie celebracji błogosławieństw. *Księga Błogosławieństw* podaje, aby „przy sprawowaniu szczególnie uroczystych błogosławieństw w Kościele lokalnym zgromadziła się wspólnota diecezjalna lub parafialna pod przewodnictwem biskupa lub proboszcza. Jest rzeczą stosowną, aby także przy sprawowaniu innych błogosławieństw uczestniczyli w nich wierni” (nr 16). „[...] Błogosławieństwo rzeczy lub miejsca z zasady nie powinno być sprawowane bez udziału przynajmniej

³⁸ D y k i e l. *Repertuar psalterzy, kantora i scholi* s. 44.

³⁹ Tamże s. 45.

jednego wiernego” (nr 17). Każda benedykcja składa się z dwóch części: „głoszenia słowa Bożego i uwielbienia Bożej dobroci i modlitwy o pomoc z nieba” (nr 20)⁴⁰, dlatego wydaje się, że w czasie uroczystej celebracji błogosławieństwa należy przewidzieć także udział śpiewaków, a szczególnie psalmisty i kantora. Pierwszy powinien wykonać psalm responsoryjny, o ile nie jest przewidziany inny odpowiedni śpiew (por. nr 530)⁴¹, a drugi rozpocząć śpiew poprzedzający i kończący⁴² obrzęd oraz wezwania modlitwy wiernych⁴³

ORGANISTA

Funkcja organisty wiąże się z używaniem organów. Początki tego instrumentu sięgają 170 r. przed Chrystusem – były to tzw. organy wodne, które stosowano w Grecji podczas widowisk i igrzysk. W kościołach organy pojawiały się od VI wieku⁴⁴. W tym samym czasie pojawili się też budow-

⁴⁰ Przypomina się o tym również na innym miejscu: „Istotą zatem pierwszej części jest głoszenie słowa Bożego” (nr 21). „W obrzędach i modlitwach drugiej części wyrażone jest uwielbienie Boga i prośba o pomoc przez Chrystusa w Duchu Świętym. Istotę tej części stanowi formuła błogosławieństwa lub modlitwa Kościoła, której często towarzyszy specjalny znak. [...] Części zasadniczej, to jest głoszenie słowa Bożego i modlitwę Kościoła [...] nigdy nie wolno pominąć” (nr 22-23).

⁴¹ *Księga Błogosławieństw* podaje: „Dla skutecznego pobudzenia wiary uczestników stosuje się psalm lub inny śpiew albo święte milczenie” (nr 21).

⁴² Rubryki przewidują, że tak może się rozpocząć Obrzęd błogosławieństwa pielgrzymów na początku pielgrzymki: „Po zgromadzeniu się pielgrzymów śpiewa się Psalm 122/121 lub inną odpowiednią pieśń” (nr 409). Obrzęd ten kończy rubryka: „Można zaśpiewać odpowiednią pieśń” (nr 419). Podobne wskazania dotyczą zakończenia pielgrzymki: „Po zgromadzeniu się pielgrzymów wykonuje się odpowiednią pieśń, np. *Święte miasto Jeruzalem* albo inny śpiew dostosowany do miejsca i okoliczności. Po zakończeniu śpiewu celebrans mówi: [...]” (nr 420). Ostatnia rubryka tego obrzędu podaje: „Obrzęd można zakończyć odpowiednim śpiewem” (nr 430). Analogiczne wskazania rubryk podają inne obrzędy, np. Obrzęd błogosławieństwa związany z rozpoczęciem nowej budowy (nr 459 i 473), Obrzęd błogosławieństwa nowego seminarium (nr 497 i 514), Obrzęd błogosławieństwa nowego domu zakonnego (nr 521 i 537).

⁴³ W *Księdze Błogosławieństw* czytamy: „Dla skutecznego pobudzenia wiary uczestników stosuje się psalm lub inny śpiew albo święte milczenie” (nr 21); „[...] We wspólnotowym sprawowaniu obrzędu należy się starać o to, aby wszyscy, czy to szafarze, czy to wierni wypełniający swe obowiązki, wykonywali wszystko, co do nich należy, w sposób piękny, godny i pobożny” (nr 33).

⁴⁴ G. M i z g a l s k i. *Organy*. W: *Podręczna encyklopedia muzyki kościelnej* s. 342-243; I. P a w l a k. *Z dziejów organów, organisty i wykonywania muzyki organowej*. W: *Służba ołtarza*. Red. R. Rak. Katowice 1984 s. 9.

niczowie tych instrumentów oraz grający na nich muzycy. Pierwotnie organistą nazywano tego, kto tworzył muzykę⁴⁵. Początkowo na organach grali najczęściej duchowni, akompaniując podczas liturgii Mszy świętej i oficjum, a potem także świeccy. Grono to wydało wielu sławnych muzyków⁴⁶.

Pozycja organisty ulegała znacznemu obniżeniu od XVIII wieku, a w XIX wieku na ogół „organistami byli ludzie prości i niewykształceni”⁴⁷. Trzeba jednak zaznaczyć, że muzyka wykonywana w kościołach była przedmiotem zainteresowania władz kościelnych. Szczególne znaczenie mają tutaj wypowiedzi papieża XX wieku⁴⁸.

⁴⁵ G. M i z g a l s k i. *Organista*. W: *Podręczna encyklopedia muzyki kościelnej* s. 342.

⁴⁶ Dla przykładu można tu wymienić choćby Jana Sebastiana Bacha, Antona Brucknera, a z Polaków: Mikołaja Zieleńskiego, Stanisława Moniuszkę, ks. Józefa Surzyńskiego, Jana Maklakiewicza, Karola Hoppe.

⁴⁷ P a w l a k. *Organista i organy* s. 14.

⁴⁸ Papież Pius X w swoim motu proprio *Inter pastoralis officii* z 1903 r. pisał: „Gra na organach: przy towarzyszeniu śpiewom, w preludiach, interludiach i innych, nie tylko powinna być wykonywana wedle właściwości tego instrumentu, ale powinna nadto posiadać wszystkie zalety prawdziwej sztuki kościelnej” (nr 18). W tym samym dokumencie czytamy dalej: „Trzeba starać się podtrzymywać i na wszelki sposób popierać wyższe szkoły muzyczne tam, gdzie już istnieją, i starać się zakładać nowe tam, gdzie ich jeszcze nie ma, gdyż bardzo ważne jest, aby sam Kościół starał się o wykształcenie swych nauczycieli, organistów i śpiewaków w duchu prawdziwych zasad muzyki kościelnej” (nr 28). Znaczenie organów podkreślił Pius XII w encyklice *Musicae sacrae disciplina* z 1955 r.: „Pierwszeństwo przed wszelkimi innymi instrumentami w świętych obrzędach mają organy. Ich brzmienie bowiem nadzwyczaj harmonizuje ze śpiewem i obrzędami sakralnymi dodając im wspaniałości artyzmu; wzniosłością zaś swoją i słodyczą wzrusza serca wiernych, napełnia je radością i mocno pociąga ku Bogu i rzeczom wyższym [...] W użyciu ich nie może być nic hałaśliwego, nic krzykliwego, gdyż to uchybiałoby świętym czynnościom i powadze miejsca” (cyt. za: F i l a b e r. *Prawodawstwo muzyki kościelnej* s. 32). Znacznie więcej na temat gry na instrumentach i organach mówi instrukcja Kongregacji Świętych Obrzędów *O muzyce sakralnej i liturgii według wskazań encyklik papieża Piusa XII „Musicae Sacrae disciplina” oraz „Mediator Dei” z 1958 r.*: „Ze względu na naturę, świętość i dostojność liturgii, gra na jakimkolwiek instrumencie muzycznym winna być w zasadzie jak najbardziej doskonałą. Wobec tego lepiej jest zupełnie zrezygnować z gry na instrumentach (czy to będą organy, czy inne instrumenty), niż grać źle. I w ogóle lepiej jest wykonać dobrze jakiś utwór skromny, niż porywać się na rzeczy większe, nie mając odpowiednich środków do ich wykonania” (nr 60 a). „Właściwym i uroczystym instrumentem liturgicznym Kościoła łacińskiego były i pozostają nadal organy klasyczne, czyli piszczałkowe” (nr 61). Dalej czytamy: „Organy przeznaczone do użytku liturgicznego choć małe winny być artystycznie wykonane i zaopatrzone w te głosy, które odpowiednie są do użytku sakralnego. Zanim zaczniesz się ich używać, należy je poświęcić i pilnie strzec jako rzeczy świętej” (nr 62); „Grający na instrumentach, o których mowa w nn. 61-62, powinni być dostatecznie biegli w sztuce grania, aby mogli towarzyszyć śpiewom sakralnym lub zespołom muzyków, oraz pięknie grać na samych organach. Ponadto powinni posiadać teoretyczną i praktyczną znajomość praw wiążących muzykę organową i muzykę sakralną w ogólności,

Konstytucja o liturgii Soboru Watykańskiego II również aprobuje dotychczasowe wypowiedzi odnośnie do organów i ich wykorzystania w liturgii (nr 120):

W Kościele łacińskim należy mieć w wielkim poszanowaniu organy piszczałkowe jako tradycyjny instrument muzyczny, którego brzmienie ceremoniom kościelnym dodaje majestatu, a umysły wiernych porusza do Boga i spraw niebieskich⁴⁹

Każdy organista natomiast, jako muzyk kościelny, powinien posiadać odpowiednie kwalifikacje zawodowe, wykształcenie liturgiczne i właściwą postawę religijną⁵⁰

Określając zadania organisty należy stwierdzić, że dotyczą one samej liturgii i zajęć poza liturgią. Do tych drugich będzie należało przygotowanie muzyczne codziennej liturgii, nauczanie wiernych pieśni, prowadzenie chóru i scholi, ćwiczenie na organach i troska o instrumenty oraz pogłębianie wiedzy liturgicznej⁵¹

Funkcja organisty w ramach liturgii i nabożeństw pobożności ludowej będzie obejmowała przygotowanie repertuaru pieśni odpowiedniego do poziomu wiernych, akompaniament, czyli

towarzystwo do wszystkich śpiewów ludu, scholi, kantora, psalterzysty, chóru wielogłosowego. Wolno też organiście akompaniować do psalmsu responsoryjnego, modlitwy powszechnej, Modlitwy Pańskiej – i to przez cały rok liturgiczny. Nie wolno mu natomiast towarzyszyć na organach solowym śpiewom celebransa i diakona, gdy ci spełniają właściwe swoje funkcje. Nie wolno więc akompaniować celebransowi do prefacji, embolizmu itp., a diakonowi do śpiewu Ewangelii. [...] ⁵² Jeżeli jednak kapłan lub diakon zastępują

ponieważ w czasie czynności liturgicznych często trzeba bez przygotowania wykonać melodie, które odpowiadają różnym momentom tych czynności. Grający powinni pilnie strzec powierzonych sobie instrumentów. Kiedykolwiek zaś zasiadają do organów w czasie świętych obrzędów, mają być świadomi swego czynnego wkładu, którym przyczyniają się do chwały Bożej i zbudowania wiernych” (nr 65); „Gra organowa, towarzysząca czy to czynnościom liturgicznym, czy też nabożeństwom, winna być starannie dostosowana do charakteru okresu lub dnia liturgicznego, do natury tych obrzędów lub nabożeństwa, a także do ich poszczególnych części” (nr 66). Cyt. za: „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 3:1959 s. 407-444.

⁴⁹ Episkopat Polski przypomina, że „organy powinny znajdować się we wszystkich kościołach w Polsce” (*Instrukcja Episkopatu Polski* nr 28).

⁵⁰ Z. B e r n a t. *Organista*. W: *Wprowadzenie do liturgii* s. 198.

⁵¹ Por. I. P a w l a k. *Nowe spojrzenie na zadanie organisty*. „Homo Dei” 41:1972 s. 185-187; t e n ż e. *Zadania organisty po Soborze Watykańskim II*. W: *Służba ołtarza. Organista i organy*. Red. R. Rak. Katowice 1985 s. 55-58.

⁵² Zakaz ten znalazł potwierdzenie w instrukcji Episkopatu Polski *O muzyce liturgicznej po Soborze Watykańskim II*: „Na organach i innym instrumentach wolno akompaniować do

w śpiewie innych, np. gdy w braku psalterzysty psalm po czytaniu wykonuje celebrans, wówczas akompaniament jest dozwolony, gdyż zakaz dotyczy funkcji, a nie osoby⁵³

Wspomniany akompaniament będzie dotyczył również Liturgii Godzin, liturgii sakramentów świętych, obrzędów pogrzebu chrześcijańskiego, sprawowania sakramentaliów oraz form pobożności ludowej (np. nabożeństwa majowe, czerwcowe, październikowe, Gorzkie żale itp.).

Godną przypomnienia funkcją organisty jest gra solowa na organach⁵⁴ Instrukcja *Musicam Sacram* ustaliła, że:

Gra na organach czy innym uznanym instrumencie muzycznym dopuszczalna jest we Mszy śpiewanej i czytanej jako akompaniament podczas śpiewu zespołu i ludu. Gra solowa możliwa jest jedynie na początku, zanim kapłan przyjdzie do ołtarza, na ofiarowanie (przygotowanie darów), podczas Komunii i na końcu Mszy świętej⁵⁵

Nie można jednak zastępować grą na organach śpiewu na Wejście i Komunię świętą⁵⁵

Warto tu przypomnieć zdanie A. Kirchgässnera, zacytowane w wypowiedzi ks. Z. Bernata:

Jeśli organista dołoży starań, by stać się w pełni uczestnikiem liturgii, „będzie otwierał kontuar organów z takimi uczuciami, z jakimi wierni otwierają swoje modlitewniki”⁵⁶

Praktyka duszpasterska naszych kościołów zmusza do wysunięcia kilku wniosków pastoralnych.

1. Należy zwrócić uwagę, aby w każdej parafii powstawały zespoły wykonujące posługę wokalną podczas liturgii.

2. Formacja zespołów śpiewaczych ma objąć zarówno ćwiczenia techniczne emisji głosu, zapoznania się i wzbogacania repertuaru śpiewów, ale także znajomość liturgii i formację duchową⁵⁷

śpiewu przez cały rok liturgiczny. Wyłączone są od tego jedynie śpiewy solowe celebransa i diakona, np. Prefacja, Ewangelia itp. Natomiast solowa gra na instrumentach zabroniona jest od zakończenia śpiewu hymnu «Chwała na wysokości Bogu» we Mszy Wieczerzy Pańskiej do zakończenia hymnu we Mszy Wigilii Paschalnej” (nr 19).

⁵³ P a w l a k. *Zadania organisty* s. 50. Por. t e n ż e. *Nowe spojrzenie na zadania organisty* s. 182-183.

⁵⁴ Por. t e n ż e. *Nowe spojrzenie na zadania organisty* s. 183-184; t e n ż e. *Organista i organy* s. 52-54.

⁵⁵ Por. t e n ż e. *Organista i organy* s. 52.

⁵⁶ B e r n a t. *Organista* s. 202.

⁵⁷ Pomocą mogą służyć przygotowane materiały formacyjne, np. S. S z c z e p a n i e c. *Choralista*. Kraków 1982 (w słowie wprowadzającym czytamy, że „funkcja choralisty to

3. Udział zespołów śpiewaczych nie może ograniczać się do liturgii mszalnej, ale powinien przejawiać się w liturgii sakramentów świętych, liturgii pogrzebu i uroczystych benedykcji.

4. Należy zwrócić uwagę, aby zespoły śpiewacze przygotowały odpowiednie części Triduum Paschalnego i wszystkie włączyły się w te święte obchody pamiętki śmierci i zmartwychwstania naszego Pana.

5. W każdej parafii powinna być ciągle aktualizowana biblioteczka zawierająca zbiory śpiewników i muzykaliów jedno- i wielogłosowych oraz utworów organowych⁵⁸

6. Szczególną troską trzeba otoczyć wielogłosowe zespoły śpiewacze, a tam, gdzie ich nie ma, dołożyć starań, aby mogły powstać i pielęgnować skarbiec wielogłosowej muzyki kościelnej.

7 Podczas formacji śpiewaków kościelnych trzeba ciągle przypominać, że są oni nieodzownymi uczestnikami świętej liturgii, a nie zespołem popisowym, który koncertuje podczas świętych czynności.

BIBLIOGRAFIA

D y k i e l W Repertuar psalterzysty, kantora i scholi. W: Służba ołtarza. Schola, kantor i psalterzysta. Red. R. Rak. Katowice 1982.

F i l a b e r A.: Zadania kantora, scholi, chóru i organisty podczas Mszy świętej w świetle wskazań Kościoła. W: t e n ż e. Prawodawstwo muzyki kościelnej. Warszawa 1997.

F i l a b e r A.: Prawodawstwo muzyki kościelnej. Warszawa 1997.

kontynuacja znanej przez wieki służby zespołów dziecięcych tzw. schola cantorum” – s. 12) czy zbiory śpiewów międzylekcyjnych, np. *Psalmi responsoryjne i śpiewy przed ewangelią*. Lublin 1998; *Śpiewy międzylekcyjne niedzielne i świąteczne*. Rzeszów 1993; *Śpiewy międzylekcyjne niedzielne i świąteczne*. Kraków 1999.

⁵⁸ Instrukcja Episkopatu *O muzyce liturgicznej* podaje: „Każdy kościół powinien posiadać bibliotekę muzyczną zawierającą aktualne księgi liturgiczne, zwłaszcza te, które są przeznaczone do śpiewu. Ponadto powinny się w niej znajdować śpiewniki, nuty dla chóru wielogłosowego, scholi, organisty, a także nuty dla zespołu instrumentalnego. Fundusze potrzebne na konserwację i wzbogacanie zbiorów winien zapewnić rządca kościoła. On ma czuwać nad tym, by organista w należyty sposób opiekował się biblioteką muzyczną. Sprawa ta powinna być uwzględniana w czasie wizytacji biskupiej i dziekańskiej. Nieaktualne już księgi liturgiczno-muzyczne, jak mszały, antyfonarze, graduwały, kancjonały oraz inne muzykalia, winny być pieczołowicie przechowywane lub przekazane do archiwum diecezjalnego” (nr 37).

- Kodeks Prawa Muzyki Kościelnej opracowany na polecenie I Międzynarodowego Kongresu Muzyki Kościelnej 1950 r. w Rzymie przez ks. F. Romitę. Maszynopis Seminarium Metropolitarne w Warszawie pod kierunkiem ks. B. Jankowskiego. [B.m.r.w.]
- Mała encyklopedia muzyki. Red. J. Reiss. Warszawa 1960.
- P a w l a k I.: Muzyka liturgiczna po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła. Lublin 2000.
- P a w l a k I.: Schola, kantor i psalterzysta w historii Kościoła. W: Służba ołtarza. Schola, kantor i psalterzysta. Red. R. Rak. Katowice 1982.
- P a w l a k I.: Nowe spojrzenie na zadanie organisty. „Homo Dei” 41:1972.
- P a w l a k I.: Zadania organisty po Soborze Watykańskim II. W: Służba ołtarza. Organista i organy. Red. R. Rak. Katowice 1985.
- Podręczna encyklopedia muzyki kościelnej. Oprac. G. Mizgalski. Poznań 1959
- S z c z e p a n i e c S.: Choralista. Kraków 1982.
- Ś c i b o r J.: Schola. W: Wprowadzenie do liturgii. Poznań 1967

THE MUSICAL MINISTRIES OF THE FAITHFUL IN THE LITURGY
(SCHOLA, CANTOR, PSALM SINGER, CHOIR, ORGAN PLAYER)

S u m m a r y

The liturgical reform of Vatican Council II has put more values on the participation of the laity in holy rituals. Pastoral practice shows that it is important to choose appropriate people, prepare them and entrust with particular ministries, for it is only then that the Liturgy reaches its ecclesial dimension. If it is performed without their participation, we can say that the liturgical renewal has not been understood. The documents of the universal Church (*Musicam Sacram, Institutio Generalis Missalis Romani*), of the particular Church (instruction on liturgical music after Vatican Council II), and the vast outcome of Polish literature show that it is necessary to engage the faithful laity in the musical ministry in the Liturgy. They are to be prepared, spiritually formed, and should find their proper place during the Liturgy

Translated by Jan Kłos

Słowa kluczowe: posługa, schola, kantor, psalterzysta, chór, organista.

Key words: ministry, *schola*, cantor, Psalm singer, choir, organ player